

HISTORISK BAKGRUND PARTISK – UPPGIFTER UTELÄMNADES

Vid sitt senaste möte prövade granskningsnämnden fem SVT-ärenden. Två inslag fälldes. En historisk bakgrundsbeskrivning av konflikten mellan Israel och Palestina fälldes för att vara partisk då uppgifter om att Israel ockuperar palestinska områden och att det finns en israelisk bosättningspolitik sänkades. Bakgrundssammanfattningen sändes i ett extrainsatt Rapport med anledningen av krigsutbrottet i början av oktober förra året. Ett inslag i Rapport om dödlighet i värmeböljor fälldes för bristande saklighet för att orsakerna beskrivits otydligt. Morgonstudion, Rapport och Aktuellt om en explosion vid ett sjukhus i Gaza friades med hänvisning till tydliga beskrivningar av nyhetsläget, tillgången till källor och parterns olika perspektiv. Även en intervju med en talesperson för Israels militär som uttryckte sig i hårda ordalag friades för att det tydligt framgick att han redogjorde för sin syn på Hamas attack och Israels efterföljande anfall mot Gaza utifrån sin roll som företrädare för ett israeliskt perspektiv. Även sändningen av långfilmen De ofrivilliga friades. Nämnden bedömde att filmen inte var skrämmande för barn eller innehöll någon avancerad sexuell framställning.

HISTORISK BAKGRUND BLEV PARTISK NÄR UPPGIFTER UTELÄMNADES

FÄLLT: Rapport extrasändning, SVT2, 2023-10-07, inslag med en historisk sammanfattning av konflikten mellan israeler och palestinier; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03087.

Inslaget var en del av en extrainsatt Rapportsändning med anledning av krigsutbrottet i Mellanöstern. Det anmälda inslaget gav en historisk bakgrund till konflikten, som i påannonseringen förklarades vara lång och komplicerad.

I inslaget sades att staten Israel bildades 1948 och att flera grannländer direkt angrep landet, utan framgång. Två decennier senare tog Israel kontroll över Västbanken, Gaza, Golanhöjderna och Sinaihalvön. Under 60-talet bildades PLO och under 70- och 80-talet präglades den så kallade Palestinafrågan av flera terroråd och flygkapningar riktade mot Israel och israeler. 1993 slöts Oslo-avtalet för en tvåstatslösning som skulle bana väg för fred, som nu verkade långt bort.

Inslaget anmäldes av två personer. Den ena anmälaren anförde att inslaget var partiskt till fördel för Israel eftersom orden "Palestina" och "palestinier" inte användes. Den andra anmälaren anförde också att inslaget var partiskt och tog ställning för Israel eftersom man i inslaget inte tog upp Israels ockupation och bosättningar på palestinska områden.

I sitt yttrande anförde SVT att syftet med inslaget var att ge en mycket kort översikt av den geopolitiska kontexten i regionen sedan staten Israels tillblivelse efter andra världskriget. SVT Nyheter hade i flera sammanhang – såväl före som efter krigsutbrottet den 7 oktober 2023 – återkommande rapporterat om andra för frågan relevanta företeelser, bland annat just israeliska bosättningar på Västbanken och ockupationsplaner. I just det här inslaget och sammanhanget, som alltså sändes samma dag som krigsutbrottet den 7 oktober 2023, låg tyngdpunkten dock på regionala styrkeförhållanden och historia med anledning av hur omkringliggande länder skulle kunna påverkas av utvecklingen eller dras in i den nu upptrappade konflikten.

SVT anförde vidare att valet att avstå från att använda begreppet "Palestina" inte utgör ett ställningstagande i den aktuella konflikten. SVT använder konsekvent begreppet "de palestinska områdena" i stället för statsbegreppet Palestina. Bakgrunden till detta beslut är i korthet att varken Gaza eller Västbanken uppfyller de folkrättsliga krav som man brukar ställa upp för en klassisk tolkning av vad som utgör en stat, bland annat kontroll av eget territorium. Däremot använder sig SVT av begreppet "palestinier" för att tala om personers nationella identitet, oavsett medborgarskap.

I sitt beslut konstaterar granskningsnämnden att SVT i den historiska sammanfattningen utelämnade uppgifter som att Israel ockuperar palestinska områden och att det finns en israelisk bosättningspolitik, vilka kritiserats av bland annat FN. Att sådana uppgifter utelämnades i inslaget medförde enligt nämnden att den historiska redovisningen blev ensidig. Inslaget stred därmed mot kravet på opartiskhet.

Att ordet Palestina inte förekom i inslaget utgjorde dock enligt nämndens bedömning varken ett ställningstagande i strid med opartiskhetskravet eller att inslaget stred mot kravet på saklighet.

RAPPORTERING OM SJUKHUSEXPLOSIONEN I GAZA VAR OPARTISK OCH SAKLIG FRIAT: Morgonstudion, SVT1, 2023-10-18, Rapport, SVT1, 2023-10-18, kl. 19.30 och Aktuellt, SVT2, 2023-10-18, inslag om en explosion vid ett sjukhus i Gaza; fråga om opartiskhet och saklighet. 23/03224.

Dagen efter explosionen vid al-Ahli-sjukhuset i Gaza rapporterades det utförligt i bland annat Morgonstudion och Rapport och Aktuells huvudsändningar.

Morgonstudion 06.00-10-10.00:

I nyhetssändningarna som återkom i programmet varje halvtimme från 06.00 till 10.00 sades följande om händelserna:

Efter flygbombningen mot ett sjukhus i Gaza igår har starka protester brutit ut i flera muslimska länder. I Libanon blev det våldsamt mellan demonstranter och polisen. Iranstödda Hizbollah som stödjer Hamas, manar till en dag av vrede idag och lägger skulden för bombningen på Israel. Israel däremot tillbakavisar anklagelserna och pekar i stället ut den väpnade palestinska gruppen Islamistiska Jihad. Fler än 500 människor uppges ha dödats i attacken men siffran är ännu inte bekräftad.

En grafisk skylt med texten "Flygbombningen av sjukhus i Gaza – Starka protester i flera länder" visades inledningsvis. Från kl. 07.00 och framåt ändrades ordet "attacken" i telegrammet till "sjukhusbombningen". Likaså ändrades "500" till "hundratals" från klockan 08.00 och framåt.

Rapport 19.30:

Så utrikes: Vad var det egentligen som orsakade den förödande explosionen vid ett sjukhus i Gaza igår kväll då hundratals palestinier dödades. Ja det har många försökt ta reda på idag. Enligt terrororganisationen Hamas ligger Israel bakom attacken medan Israel å sin sida hävdar att explosionen orsakats av en raket från Gaza.

I flera inslag berättades om att det fanns osäkerhet i skuldfrågan men att USA:s president sagt att han trodde det var Israels motpart som låg bakom medan bland annat FN och EU fördömt händelsen utan att ta ställning i skuldfrågan.

SVT:s mellanösternkorrespondent intervjuade en representant från en palestinsk icke-statlig hjälporganisation och frågade honom om det var en raket från Islamiska jihad som låg bakom explosionen utanför sjukhuset. Enligt palestiniern var det inte möjligt eftersom Islamiska jihad inte hade tillgång till raketer med så stor sprängkraft. SVT:s mellanösternkorrespondent berättade att på grund av det inträffade var vreden stor bland palestinier i Ramallah på Västbanken.

Aktuellt 21.00:

I studion sas det att det fanns många oklarheter vad gällde explosionen och vem som låg bakom. Utredningar pågick men det var än så länge bara den palestinska sidan som hade tillgång till nedslagsplatsen. En expert från Totalförsvarets forskningsinstitut analyserade filmade sekvenser på hur en raket steg på himlen och sedan bröts sönder och slog ner på marken. Experten menade att det såg ut som en raket som gått fel.

SVT tog del av 11 anmälningar av rapporteringen 18 oktober kring explosionen vid sjukhuset. Sammanfattningsvis ansåg anmälarna att det gavs en missvisande bild av händelserna, bland annat när det gällde en grafisk skylt i *Morgonstudion* om "flygbombningen av sjukhus i Gaza" och att sändningarna vidarebefordrat uppgifter från ett Hamasstyrt område utan faktagranskning.

I sitt yttrande förklarade SVT omständigheterna och tillgången till källor bakom rapporteringen under morgonen och dagen. Liksom i den inledande rapporteringen 17 oktober lades vikt på att göra det tydligt att uppgifterna var osäkra och att det fanns olika uppfattningar i skuldfrågan. SVT hade, liksom andra etablerade medier, inte funnit skäl att inte rapportera de dödstal som den palestinska hälsomyndigheten rapporterade.

Granskningsnämnden skrev bland annat detta om *Morgonstudion*: Den elektroniska skylt som under stor del av sändningen visades i bildens underkant slog enligt nämndens mening fast att sjukhuset hade flygbombats trots att det var obekräftade uppgifter. Nämnden konstaterar dock att det flera gånger under sändningen muntligen redogjordes för tittarna att uppgifterna om vad som orsakat explosionen vid sjukhuset och att antalet döda var osäkra, både av programledare och SVT:s mellanösternkorrespondent. Vidare framgick det vad Israel ansåg hade orsakat explosionen. Sammantaget medförde detta att sändningen inte stred mot kravet på opartiskhet och saklighet.

I *Rapport* och Aktuellt redogjordes det enligt nämnden på ett utförligt sätt att det fanns två versioner av händelseförloppet och att det var oklart vem och vad som orsakat explosionen vid sjukhuset. Vad anmälarna anfört medför inte att inslagen stred mot kravet på saklighet. Nämnden anser inte heller att inslagens utformning, uttalandena av tillfälligt medverkande eller programledarnas förhållningssätt medför att inslagen stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Den inledande rapporteringen 17 oktober om explosionen granskades och friades även den i yttrandeärende 23/03221.

UPPGIFT OM KLIMATRELATERADE DÖDSORSAKER VAR FÖR OTYDLIG

FÄLLT: Rapport, SVT1, 2022-06-10, kl. 18.00, inslag om en värmebölja i Storbritannien; fråga om saklighet. Dnr. 23/01931.

Inslaget handlade om en informationskampanj i Storbritannien, där befolkningen uppmanades att förbereda sig på en mycket varm sommar. Vid ett tillfälle sa reportern "Värmeböljorna i Storbritannien, de blir bara värre och värre. Det är fler människor numera som dör av hetta än som dör av kyla. Och sen 2017 har dödligheten beroende på värmebölja bland människor över 65 år ökat med 146 procent."

Inslaget anmäldes av två personer som sammanfattningsvis skrev att det inte stämmer att fler dör av hetta än av kyla.

I yttrandet skrev SVT att uppgiften om att fler människor numera dör av hetta än av kyla syftade på att hetta omedelbart dödar fler än kyla. Det stämmer visserligen att fler människor dör under årets kallaste månader, men de flesta dödsfall beror på indirekta konsekvenser som virus och influensa – inte kylan i sig. Däremot finns det ett direkt samband mellan värmeböljor och ökad dödlighet.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att uppgiften i inslaget syftade på att fler människor numera dör direkt av hetta än av kraftig nedkylning, men att detta inte framgick med tillräcklig tydlighet. Inslaget stred därmed mot kravet på saktlighet.

INTERVJU MED ISRAELISK TALESPERSON VAR INTE KRÄNKANDE ELLER PARTISK

FRIAT: Aktuellt, SVT2, 2023-10-09, sändning om situationen i Israel och Gaza; fråga om opartiskhet, saktlighet och mediets genomslagskraft. Dnr 23/03099.

Aktuellts sändning 9 oktober dominerades av situationen i Israel och Gaza efter två dygn av strider, som beskrevs som de blodigaste på flera decennier. I sändningen förekom ett flertal röster som beskrev händelserna ur olika perspektiv. Inledningsvis sas att minst 900 invånare i Israel och 700 invånare i Gaza dödats de första två dyggen. Den största mobiliseringen i Israels historia pågick och landets försvarsminister hade beordrat en fullständig blockad av Gazaremsan. Det berättades att Israel attackerat minst 500 mål i Gaza och att civila drabbats. Bilder visades av hur döda bars bort och hur människor räddades ur rasmassor i Gaza efter israeliska flygbombningar.

Bland de externa medverkande var en svenskspråkig talesperson för israeliska armén IDF som intervjuades i direktsändning på länk från Tel Aviv. Han kommenterade först att Hamas hotat att döda gisslan om Israel bombade civila byggnader. Han menade att Israel enbart attackerade militära mål och att civila uppmanades att hålla sig borta från Hamas infrastruktur. Vidare sa han att det som nu skedde var något helt annat än tidigare våldsamheter och att det var ett krig mellan Israel och en fundamentalistisk organisation som kunde jämföras med IS. "Vi har att göra med blodtörstiga vildar som har kommit in i Israel och mördat våra civilister".

Programledaren: *Försvarsminister Yoav Gallant sa idag att Israel slåss mot djur. Hur ser du på det uttrycket?*

JC: *Ja för mig är det väldigt enkelt. Jag har själv suttit och tittat på videofilmer och har pratat med folk som överlevde massakrerna i de olika israeliska bosättningarna, de olika kibbutzerna vid Gazaremsan. Att kalla dem för djur är väldigt humant, för djur beter sig inte så, they don't behave like that. Det som Hamas har gjort det är värre. Att avrätta folk, civilbefolkning, skjuta unga barn, ta barn, bebisar, mödrar och bebisar gisslan och föra dem till Gazaremsan... jag tror inte ens djur beter sig på ett sådant sätt. Sådan kriminalitet, ett sånt hat har jag verkligen aldrig sett. Jag tror att han var rätt diplomatisk när han kallade dem för det. Men det är dessa vi strider emot, de är våra fiender. Civilbefolkningen i Gaza är inte vår fiende och jag tror att de kommer tjäna på det vi kommer göra mot Hamas, eventuellt. Men vårt fokus är på Hamas militära förmåga och se till att detta aldrig händer igen.*

Sändningen fortsatte därefter med ytterligare inslag från mellanöstern och intervjuer med experter i studion och korrespondenter på plats.

SVT tog del av sex anmälningar av sändningen. Sammanfattningsvis ansåg anmälarna att det gavs en ensidig bild av konflikten, bland annat då ingen representant för palestinska sidan fick komma till tals.

Flera uttryckte även kritik mot att en representant för israeliska armén oemotsagt kallade palestinier för "djur".

I yttrandet beskrevs hur sändningen och de aktuella inslagen var del i en fortlöpande nyhetsbevakning i ett dramatiskt och fortfarande osäkert skede. Enligt SVT var fokus i rapporteringen inte endast på offren i Israel, vilket framgår av intervjuer med bland annat civilpersoner som drabbats av Israels flygbombningar i Gaza. Vid tidpunkten för sändning fanns det få uttalanden från Hamas som berörde terrorattacken eller det israeliska motangreppet. I sändningen redovisades dock hur Hamas-ledaren Ismail Haniya motiverade terrorangreppet mot Israel.

Avseende den direktsända intervjun med talespersonen för Israels militär ansåg SVT att det tydligt framgick att de som åsyftades med liknelsen "djur" var Hamas krigare som utfört attacken 7 oktober. IDF:s talesperson beskrev grymheter från Hamas terrorattack och sa att inte ens djur beter sig så mot varandra. Han förtydligade att det var Hamas som Israel ser som fienden och att den palestinska civilbefolkningen "inte är våra fiender". Talespersonen var en tillfällig medverkande och enligt granskningsnämndens praxis kan kraven på opartiskhet därmed ställas lägre än om det varit en företrädare för programföretaget. Som framgår var det en intervju i direktsändning. Att det inte ställdes uppföljande frågor till IDF:s talesperson kring civila dödsoffer i Gaza anser SVT inte innebar att bilden av konflikten blev missvisande eller partisk.

Granskningsnämnden skrev i sitt beslut bland annat vad gäller intervjun med talespersonen för Israels militär att det tydligt framgick att han redogjorde för sin syn på Hamas attack och Israels efterföljande anfall mot Gaza utifrån sin roll som företrädare för ett israeliskt perspektiv. Talespersonen var därtill en sådan tillfälligt medverkande för vilken kraven på opartiskhet och saklighet kunde ställas lägre än på företrädare för programföretaget. Vidare framgick det att sändningen var en del av en löpande nyhetsrapportering under en pågående konflikt. Nämnden ansåg att situationen och händelserna skildrades ur olika perspektiv och att det tydligt framgick hur civilbefolkningen i Gaza drabbades. Vad anmälarna anfört om att sändningen var ensidig, om uttalanden från medverkande samt om programledares förhållningssätt medförde inte att kraven på opartiskhet och saklighet åsidosattes. Nämnden ansåg heller inte att framställningen stred mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft mot bakgrund av vad anmälarna anfört.

NAKEN MAN I RUBEN ÖSTLUND-FILM STRED INTE MOT BESTÄMMELSEN

FRIAT: *De ofrivilliga*, SVT1, 2023-10-12, kl. 15.50, sändning av en svensk dramakomedi; fråga om mediets genomslagskraft. Dnr 23/03137.

De ofrivilliga är en långfilm av regissören Ruben Östlund i genren dramakomedi. Filmen är episodisk och beskriver ett antal människor i olika sammanhang. Den anmälda scenen handlade om ett gäng unga män som hade fest vid en sommarstuga. De satt sex stycken runt ett bord utomhus, nattetid, med ljus från stugans fönster och enstaka stearinljus på bordet. En sjunde man i sällskapet började dansa, påhejad med sång och skratt från de andra. Han klädde av sig naken medan han dansade. Vid ett kort tillfälle drog han sitt kön ner mot marken, vilket fick de andra att skratta ännu mer. En av männen vid bordet hämtade en flaggstång medan den nakna mannen ställde sig på händer, och flaggstången hölls mot den nakna mannens rumpa. Under hela tiden skrattade alla medverkande. Hela scenen varade i strax över två minuter.

En person anmälde scenen för att vara pornografisk och att programmet hade sänts på en tid då det fanns betydande risk att barn kunde ta del av sändningen.

I sitt yttrande framförde SVT att man hade förståelse för att man som tittare kan reagera på en scen där en vuxen man drar ner kalsongerna och visar sitt kön och en annan gör en suggestiv rörelse med en flagga vid hans bakdel, men SVT delar inte anmälarens bild av att skeendet var pornografiskt eller skrämmande för barn.

Den anmälda scenen utspelade sig sent på kvällen eller på natten. Det dunkla ljuset gjorde att inga detaljer var särskilt framträdande. För en vuxen tittare var det uppenbart att det var ett gäng kompisar som hade druckit alkohol och betedde sig på ett sätt som kan beskrivas som "grabbigt". Det framgick tydligt att det hela var lekfullt för dem och det fanns ingenting hotfullt i scenen. SVT anförde att det inte är en avancerad sexuell framställning att visa en naken manskropp, där ingenting tyder på sexuell stämning eller upphetsning. Enligt SVT är en naken kropp i ett icke-sexuellt sammanhang inte att bedöma som skrämmande för barn. Därutöver var belysningen dov och mannen tog under scenens gång av sig sina kläder successivt. Nakenheten visades således inte helt utan förvarning för publiken.

I sitt beslut konstaterar granskningsnämnden att filmen sändes på en tid då varsamhet ska iakttas i fråga om avancerade sexuella framställningar. Enligt nämndens mening innehöll dock inte filmen sådana framställningar som avses i bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Nämnden anser inte heller att filmen var skrämmande för barn. Sändningen stred därmed inte mot bestämmelsen.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!